

maatschappij waarin de mensen van 80 of zelfs 90 jaar steeds talrijker worden iemand van 55 nog langer 'oud' noemen?

Oud worden houdt voor mij in: een constant werk van uitzuiveren en verdiepen; alle waarden die je op je weg meent te vinden permanent bevragen op hun bruikbaarheid; voortdurend kijken naar de werkelijkheid en nagaan of de ideeën die je in je hoofd hebt nog wel kloppen met wat je ziet, hoort, meemaakt, ervaart. En dus ook wegsmijten wat niet meer voldoet. Ook al is dat soms moeilijk, het is een werk dat je een leven lang moet volhouden.

Een van de dingen die ik uit die tijd van toen wil meenemen is het besef dat de werkvorm die je kiest om je artistieke productie in te maken, bepalend is voor het product dat daaruit ontstaat. De werkvorm die door het politieke theater gehanteerd werd, was die van het collectief. Vanuit ons verzet tegen hiërarchie en autoriteit kozen wij in een overweldigend democratisch elan voor het motto: iedereen kan alles, iedereen beslist over alles. Maar democratie verstonen wij te veel als 'de macht van de meerderheid' en veel te weinig als 'het vrijwaren van de rechten van minderheden'. Elk mens is evenveel waard, maar daarom is elke artistieke mening nog niet evenveel waard. Ik herinner me dat Jan Declair toen hij uit de Internationale Nieuwe Scène stapte, zei: 'Ik kon er niet meer tegen dat allerhande mensen die daar niks van afweten mee gingen beslissen over hoe ik moest acteren.' Als wij stukken schreven binnen Het Trojaanse Paard ging dat gepaard met grote discussies omtrent vorm en inhoud, eindeloze debatten over hoe die twee bij mekaar moesten komen. Over alles werd er gestemd; zo is er ooit bijvoorbeeld een personage dat ik me verbeeld had, weggestemd. Wie kan in een dergelijke situatie nog schrijven? Het was duidelijk dat daar iets niet klopte. En toch is daar de basis gelegd voor het werk van de zelfstandige theatermaker die mede-auteur, -scenograaf, -regisseur van de voorstellingen is. De erfgenamen van dit werk zijn vandaag groepen als 't Barre Land, Dood Paard, Stan, Dito'Dito, de Roovers, Monk, SKaGeN. In hun werk manifesteren zij een andere mentaliteit op de scène: de acteurs zijn niet uitsluitend bezig met hun eigen rol, maar dragen samen de verantwoordelijkheid voor de gehele voorstelling. In het ontwikkelen en doorgeven van die mentaliteit heeft Maatschappij Discordia zonder twijfel een doorslaggevende rol gespeeld. Zij hebben onder andere De Vere georganiseerd: het tijdelijk bijeenbrengen van

**JE MOET JE EIGEN
STRUCTUREN MAKEN EN
BLIJVEN BEPALEN VANUIT
JE EIGEN ARTISTIEKE NODEN
EN PREMISSEN. EEN ANDERE
TIJD VRAAGT WELLICHT OM
ANDERE MODELLEN.
EN AF EN TOE MOET JE
OVERWEGEN OM BUITEN
ALLE MODELLEN TE GAAN
STAAN, OM JE IN DE MARGE
OP TE STELLEN OF ZELFS
ONDERGRONDS TE GAAN.**

een aantal van de vermelde groepen in een nieuwe flexibele structuur, een vanzelfsprekend netwerk van mondige, artistiek vrije, onderling communicerende acteurs.

Je moet je eigen structuren maken en blijven bepalen vanuit je eigen artistieke noden en premissen. Een andere tijd vraagt wellicht om andere modellen. En af en toe moet je overwegen om buiten alle modellen te gaan staan, om je in de marge op te stellen of zelfs ondergronds te gaan.

Ik zou willen dat dat 'netwerk van mondige artistiek vrije, onderling communicerende acteurs' een verworvenheid was. Maar dat is het niet. Het werk van belangrijke groepen/kunstenaars, van Maatschappij Discordia tot William Forsythe, wordt vandaag weggesaneerd. In de kunsten zijn er geen verworvenheden; je moet altijd weer opnieuw beginnen. Alles kan ook telkens weer in vraag gesteld en omvergeworpen worden, ook de goeie dingen. Altijd weer opnieuw beginnen: is dat niet de basis van creatie? De basis van het leven zelf?

Wat zal ik nog meer zeggen: iemand stelt de vraag; de gedachten zijn vrij, met de tijd mee en tegen de stroom in. Pasolini zei: 'Doe je werk met helderheid en hartstocht.' Wat valt daar nog aan toe te voegen? Doe het ook met geduld en met bescheidenheid. Neem je tijd. Er is tijd genoeg. Tot die conclusie kwam ook Michael K., het hoofdpersonage uit het boek

Leven en wandel van Michael K. van de Zuid-Afrikaanse auteur J.M. Coetzee. De simpele Michael K. leeft in een stad, in een natie in oorlog. Op een dag laadt hij zijn oude moeder in een handkar en trekt het binnenland in. Op die tocht sterft zijn moeder, komt K. in een kamp terecht en ontsnapt hij weer. Op een verwoeste boerderij vindt hij een pomp en hij heeft nog enkele pompoenzaadjes in zijn zak; zo overleeft hij. Tot hij ook daar verdreven wordt en terug in de stad aan de zee belandt.

Dit is de laatste pagina van de roman:

'Hij dacht aan de boerderij, de grijze doornstruiken, de rotsbodem, de ring van heuvels, de paarse en roze bergen in de verte, de grote stille blauwe lege hemel, de aarde die grijs en bruin was onder de zon op een enkel plekje na, waar je als je goed keek plotseling een levend groen tijpje zag, pompoenblad of wortelloof.

Het leek niet onmogelijk dat degene die de avondklok negeerde en pas naar zijn stinkende hoekje terugkeerde wanneer het hem uitkwam (K. stelde zich hem voor als een oud mannetje met een kromme rug en een fles in zijn zijzak dat voortdurend in zijn baard mompelde, het soort oude man dat de politie liet lopen), genoeg had van het leven aan zee en er wel eens uit wilde naar het binnenland, als hij maar een gids kon vinden die de weg kende. Ze zouden vannacht in hetzelfde bed kunnen slapen, dat was al eerder gebeurd; de volgende ochtend, bij het eerste daglicht, zouden ze in de achterstraatjes op zoek kunnen gaan naar een afgedankte handkar; en als ze geluk hadden zouden zij tweeën tegen tieners al over de verkeersweg kunnen zoeven, niet vergetend onderweg te stoppen om zaad te kopen en nog wat andere spulletjes, en wellicht in een wijde boog om Stellenbosch heen rijdend, wat een stad leek te zijn die ongeluk bracht.

En als de oude man uit de kar klauterde en zich uittrekte (alles raakt nu in een stroomversnelling) en naar de plek keek waar zich de pomp had bevonden waarvan niets meer overleefde stond nadat de soldaten hem hadden opgeblazen, en klaaglijk vroeg: 'Hoe komen we nu aan water?', dan zou hij, Michael K., een theelepeltje uit zijn zak halen, een theelepeltje en een lange rol touw. Hij zou het puin verwijderen bij de opening van de schacht, hij zou de steel van het theelepeltje tot een lus buigen en het touw eraan vastknopen, hij zou het lepeltje langzaam in de schacht laten zakken tot diep in de aarde, en als hij het ophaalde zou er water in het lepelblad liggen; en op die manier, zou hij zeggen, kun je leven.' ●